

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Військовий інститут Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

«КРАЄЗНАВСТВО І УЧИТЕЛЬ – 2021»

МАТЕРІАЛИ **МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

31 березня 2021 року
Україна, м. Харків

Ямпольська Лариса Миколаївна,
доцент кафедри всесвітньої історії, кандидат історичних наук, доцент
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

**ДО ПИТАННЯ ПРО ДОВОЄННИЙ ПЕРІОД БІОГРАФІЇ
ГЕРОЯ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ К.Ф. ОЛЬШАНСЬКОГО
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«МУЗЕЙ ГЕРОЯ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ К.Ф.ОЛЬШАНСЬКОГО»)**

Термін «десант Ольшанського» увійшов в історію Другої світової війни як приклад військової доблесті всього підрозділу – десантної групи у складі 68 учасників, які отримали за виконання бойового завдання звання Героя Радянського Союзу. Десантна операція, проведена 384-м Окремим батальйоном морської піхоти (далі – ОБМП) під командуванням 28-річного командира роти автоматників, старшого лейтенанта Костянтина Федоровича Ольшанського 25–28 березня 1944 р. у порту м. Миколаєва, військово-морської бази на Чорному морі, стала початком Одеської наступальної операції 26 березня – 14 квітня 1944 р.

З огляду на відносне вивчення воєнного періоду біографії К.Ф. Ольшанського [7; 8], завдання нашої доповіді – заповнити «лакуни» у дослідженні довоєнного періоду його біографії: проаналізувати етапи довоєнної біографії в контексті історії дитинства, усної історії, історії повсякденності, визначити особливості формування характеру, лідерських якостей, що привели в подальшому до командування Миколаївським морським десантом. У дослідженні використані джерела краєзнавчого характеру: матеріали експозиції та фондів Комунального закладу «Музей Героя Радянського Союзу К.Ф. Ольшанського» (сmt. Приколотне Великобурлуцького району Харківської області).

Історія роду Ольшанських на Харківщині має міцні корені. Будівництво маслозаводу в період модернізаційних реформ 60–90-х рр. ХІХ ст. у Російській імперії оживило економічний розвиток с. Приколотне Вовчанського повіту Харківської губернії. Можливість отримати роботу привела у 1900 р. діда К.Ф.Ольшанського – Луку Якимовича, селянина Новооскольського повіту Курської губернії, до цих місць: спочатку до с. Федорівки, потім с. Приколотного. Зі спогадів рідного брата К.Ф.Ольшанського – Миколи Федоровича: «У 1900-1918 рр. дід

працював при волах в економії «Поляна» поміщика Ребендера, неподалік від Шебекіно; в с. Федорівка мав своє господарство, будинок, корову, 4 га землі; дав освіту чотирьом синам, у тому числі й Федору, в Мар'їнській сільськогосподарській школі при економії за фахом «рільництво» [7, с. 378].

У 1910–1913 рр. Федір Лукич Ольшанський проходив військову службу у Севастополі в чині молодшого феєрверкера берегової артилерії, у 6-му артилерійському дивізіоні, там служив і в роки Першої світової війни, був нагороджений Георгіївськими хрестами і медалями, про що свідчать фотографії родинного архіву Ольшанських. 2 лютого 1914 р. Ф.Л.Ольшанський обвінчався в Преображенському храмі слободи Великий Бурлук із В.Ф. Білозеровою, про що свідчить запис у церковній книзі. У тому ж храмі в червні 1915 р. хрещений первісток молодят – син Костянтин, який народився 26 травня (9 червня) 1915 р. [4]. В 1919 р. у родині Ольшанських народився другий син – Микола. Незабаром Федір Лукич розлучився з першою дружиною і одружився на Н.І.Андрушкевич, яка замінила дітям матір.

Зі спогадів М.Ф.Ольшанського: «Після того, як поміщицькі землі були реорганізовані в радгоспи, з 1919 по 1929 рр. Ф.Л.Ольшанський працював у Куп'янській групі радгоспів Курського цукрбурякотресту (села Приколотне, Федорівка, Литвинівка)» [7, с. 378]. Дитячі роки Костянтина пройшли в с. Приколотне. Живий і допитливий хлопчик швидко оволодів грамотою в сільській початковій школі. «Гralи в різні ігри, «війну» між «білими» і «червоними» (типові для радянського дитинства 1920-х рр. [див. 2; 5]). У Приколотному каталися на вагонетках вузькоколійної дороги Приколотне – Федорівка, у Литвинівці ходили дивитися на роботу чотириколісного парового трактора «Джон Фавлер» з канатною тягою для плу-

га» [7, с. 380]. Усвідомлюючи необхідність подальшого навчання старшого сина, батько відправив його до м. Белгород, де з 1925 по 1930 рр. Костянтин навчався у школі-семиріччі, про що свідчать фотографії та документи з експозиції Музею Героя Радянського Союзу К.Ф. Ольшанського [6]. Успішно закінчивши школу, він вступив до Белгородського залізничного ФЗУ, провчившись у якому з 1930 по 1932 рр., отримав посвідчення помічника машиніста паровоза.

Курська, Білгородська і Харківська губернії складові Слобожанщини «пограниччя», полікультурного простору на південно-західних околицях Російської імперії, що мало вплив на формування родинних традицій Ольшанських, етнічну самоідентифікацію Костянтина (записи, що збереглися в алфавітних книгах Севастопольської електромеханічної школи, бойових характеристиках, нагородних листах та інших документах, свідчать: у графі «національність» зустрічається і «українець», і «росіянин») [1; 3]. Дитинство і юність Костянтина проходили в отриманні освіти (Белгородська школа-семирічка), оволодінні професією помічника машиніста паровоза (Белгородське ФЗУ). Маючи схильність до точних наук і техніки, він розвинув ці задатки в подальшому навчанні і формуванні військової кар'єри. Історична пам'ять, відображена в спогадах батька про військову службу в Севастополі, вплинула на подальший вибір юнака.

М.Ф.Ольшанський згадує: «...в 1932 р. родина переїхала в селище Івня Курської області, оскільки Ф.Л.Ольшанського призначили заступником директора Івнянського бурякорядгоспу ім. Тельмана» [7, с. 378]. Костянтин працював автослюсарем у радгоспній майстерні. Склав іспити і отримав посвідчення водія транспортного засобу 1-ї категорії. Працював водієм в Івнянському бурякорядгоспі на автомобілях ГАЗ-АА, ЗІС-5. В Івні вступив до лав ВЛКСМ, почав серйозно займатися спортом волейболом, футболом; у ковзанярських змаганнях (біг на 500 м), а також змаганнях зі стрільби займав призові місця, що свідчило про відмінну фізичну підготовку, вміння працювати на результат, високі лідерські якості.

У 1934 р. Костянтина запросили на роботу до Курського цукрбурякотресту водієм

автомобіля М-1; паралельно він навчався на робітфаці. Зі спогадів М.Ф. Ольшанського: «У 1934–1935 рр. Костянтин працював водієм у Курську в дорожньо-будівельному управлінні (ДСУ-5) на 5-тонному вантажному автомобілі Я-5 на ділянці Курськ – Белгород, жив у будинку по вул. Більшовиків, 51, де познайомився з Дмитром Поповим. Побачивши його сестру Катерину, закохався в неї з першого погляду. До свого почуття ставився серйозно, як і до всього, що робив у житті. Незабаром відбулося скромне весілля» [7, с. 382].

20 жовтня 1936 р. К.Ф. Ольшанський був призваний на строкову військову службу. Ставши курсантом електромеханічної школи Навчального загону Чорноморського флоту в м. Севастополь (далі – НЗ ЧФ), Костянтин, знайомий з основами техніки, швидко освоїв морські спеціальності. Такі риси характеру, як серйозність, зібраність, відповідальність, дисциплінованість, сприяли стрімкому зростанню його кар'єри. Через кілька років отримав посаду командира-інструктора. Записи в алфавітній книзі електромеханічної школи НЗ ЧФ 1939 р. визначають його військове звання і кваліфікацію: «Ольшанський К.Ф. – старшина 1-ї статті, інструктор, машиніст-турбініст» [3]. Зі спогадів М.Ф. Ольшанського про брата: «У електромеханічній школі він був одним із кращих учнів. Після її закінчення направлений у бригаду есмінців командиром відділення машиністів-турбіністів, потім в електромеханічну школу на посаду викладача. За відмінну підготовку кадрів нагороджений значком «Відмінник ВМФ» [7, с. 382]. Посаду інструктора в електромеханічній школі К.Ф. Ольшанський поєднував із захопленням вітрильним спортом. За результатами літніх змагань у Севастопольському яхт-клубі 1940 р. отримав жетон чемпіона ЧФ з вітрильного спорту.

У 1939 р. із Курська в Севастополь до чоловіка приїхала дружина Катерина. 8 серпня 1940 р. у родині Ольшанських народився син Валерій. Друга світова війна підвела ризик під довоєнною біографією К.Ф. Ольшанського, заставши його за викладацькою діяльністю командира-інструктора електромеханічної школи НЗ ЧФ. У січні 1941 р., після закінчення курсів молод-

ших лейтенантів з відзнакою, йому було присвоєно звання молодшого лейтенанта. Документи свідчать про те, що К.Ф. Ольшанський «зарахований до начальницького складу школи НЗ ЧФ» [1].

Аналіз «Приколотнянського» (1915–1925), «Белгородського» (1925–1932), «Курського» (1932–1936), «Севастопольського» (1936–1941) періодів біографії К.Ф. Ольшанського дає підстави стверджувати про його самореалізацію як вихідця з селянсько-робітничого середовища, з акцентом на проходженні військової служби на ЧФ (від курсанта до командира-інструктора Севастопольської електромеханічної школи). Відмінна фізична підготовка, досягнення в різних видах спорту, успішна педагогічна діяльність в електромеханічній школі свідчили про стрімке зростання його військової кар'єри, оволодіння командирськими якостями. Далі на К.Ф. Ольшанського очікували доленосні етапи воєнної біографії: участь у Севастопольській битві (30.10.1941 – 4.07.1942) як командира взводу НЗ ЧФ; служба на Кавказі (база НЗ ЧФ у м. Поті); формування 384-го ОБМП в м. Єйську (1942–1943); участь у Таганрозькій і Маріупольській десантних операціях (1943 р.); командування легендарним Миколаївським морським десантом 25–28 березня 1944 р., які можуть стати перспективами для подальшого вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аттестационный лист о присвоении воинского звания младшего начальствующего состава (младший лейтенант) по приказу Народного Комиссара ВМФ, 10 января 1941 г. *З експозиції Музею Героя Радянського Союзу К.Ф. Ольшанського, смт. Приколотне Великобурлуцького району Харківської області*. URL: http://www.prykolotne.edu.kh.ua/diyalnistj_zakladu/muzej_geroya_radyansjkogo_soyuzu_k_f_oljshansjkogo/ (дата звернення: 15.10.2020).
2. Димке Д.В. Советское детство: модель для сборки. *Седьмые чтения памяти В.Иоффе. Право на имя. Биографика XX в.* СПб., 2010. С. 114-120.
3. Запись из алфавитной книги электромеханической школы УО ЧФ г. Севастополь, 1939 г. *З експозиції Музею Героя Радянського Союзу К.Ф. Ольшанського, смт. Приколотне Великобурлуцького району Харківської області*.
4. Запись из метрической книги о рождении Константина Ольшанского 26 мая 1915 г. *З експозиції Музею Героя Радянського Союзу К.Ф. Ольшанського, смт. Приколотне Великобурлуцького району Харківської області*.
5. Рожков А.Ю. В кругу сверстников: жизненный мир молодого человека в Советской России 1920-х годов. М.: Новое литературное обозрение, 2014. 640 с.
6. Свидетельство об окончании К. Ольшанским 7-летней Белгородской школы, 16 июня 1930 г. *З експозиції Музею Героя Радянського Союзу К.Ф. Ольшанського, смт. Приколотне Великобурлуцького району Харківської області*.
7. Цыганов В.И. «...от «Меча» и погибнет!». Николаев: Издатель Гудым И.А., 2011. 448 с.
8. Ямпольська Л.М. Миколаївський морський десант під командуванням К.Ф. Ольшанського (25–28 березня 1944 року): подвиг чи трагедія міфу? *Військово-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал*. Вип. 1 (23) / Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс, Ін-т історії України НАН України. К., 2019. С. 104-119.

Теницька Анастасія Володимирівна

*здобувач вищої освіти другого курсу історичного факультету
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Науковий керівник: Яковенко Г.Г.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*

ВИНИКНЕННЯ, РОЗВИТОК І РЕФОРМУВАННЯ ЦЕРКОВ У МІСТІ ІЗЮМ

Релігійний фактор відіграє важливу роль у сучасних українських реаліях, пов'язаних зі становленням нового, національно свідомого українського суспільства в умовах військової кризи. Нові історичні виклики, трансформації української православної церкви й нова хвиля міжконфе-

сійного протистояння роблять гостро актуальним переосмислення історичного досвіду у національно-релігійній сфері життя нашого народу.

Аналіз розвитку церков у місті Ізюмі з моменту їх будівництва дозволить краще зрозуміти перспективи міського правос-